

EFFECT OF INFLATION RATE ON POPULATION LIVING STANDARDS

Madyarova Ayjamal Toktarbayevna

Director of LLC "Autosanoat agrolizing"

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15827126>

ARTICLE INFO

Received: 28th June 2025

Accepted: 04th July 2025

Online: 05th July 2025

KEYWORDS

Inflation, real income, price growth, living standards, demand-pull inflation, cost-push inflation, hyperinflation.

ABSTRACT

This article provides a comprehensive analysis of the concept of inflation, its economic essence and key types, as well as the direct impact of inflation on the living standards of the population. Particular attention is given to how inflation affects real incomes, leads to social consequences, intensifies economic inequality, and causes financial instability in society. In addition, the article discusses governmental measures to control inflation, including monetary and fiscal policy tools, and highlights the importance of social protection mechanisms. Based on an analytical approach, the multifaceted effects of inflation are examined, and necessary economic strategies to ensure public welfare are substantiated.

INFLATSIYA DARAJASINING AHOLI TURMUSH DARAJASIGA TA'SIRI

Madyarova Ayjamal Toktarbayevna

"Autosanoat agro lizing" MChJ direktori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15827126>

ARTICLE INFO

Received: 28th June 2025

Accepted: 04th July 2025

Online: 05th July 2025

KEYWORDS

Inflyatsiya, real daromad, narxlar o'sishi, turmush darajasi, talab inflyatsiyasi, taklif inflyatsiyasi, giperinflyatsiya.

ABSTRACT

Mazkur maqolada inflyatsiya tushunchasi, uning iqtisodiy mohiyati va turlari, shuningdek, inflyatsiyaning aholi turmush darajasiga bevosita ta'siri har tomonlama tahlil qilingan. Xususan, inflyatsiyaning real daromadlarga ta'siri, ijtimoiy oqibatlari, jamiyatda vujudga keltiradigan iqtisodiy tengsizlik va moliyaviy beqarorlik kabi jihatlar keng yoritilgan. Shuningdek, maqolada davlat tomonidan inflyatsiyani jilovlashga qaratilgan monetar va fiskal siyosat choralari, ularning samaradorligi, hamda ijtimoiy himoya mexanizmlarining ahamiyati alohida ko'rib chiqilgan. Analitik yondashuv asosida inflyatsiyaning ko'p qirrali ta'siri o'rganilgan va aholining farovonligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan iqtisodiy choralar asoslab berilgan.

Kirish.

Hozirgi davrda mamlakatlar iqtisodiy taraqqiyot yo'lidan borar ekan, bu jarayonda duch kelinadigan asosiy muammolardan biri bu – inflyatsiya hisoblanadi. Inflyatsiya, boshqa iqtisodiy ko'rsatkichlarga qaraganda, aholining turmush tarziga tez va to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadigan omillardandir. Narxlar o'sishi aholining real daromadlarini kamaytiradi,

jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi va iqtisodiy barqarorlikni izdan chiqaradi. Shuning uchun ham inflyatsiyaning tahlili nafaqat iqtisodchilar, balki siyosatchilar, sotsiologlar va keng jamoatchilik e'tiborida bo'lishi zarur. Shuni ta'kidlash joizki, inflyatsiya faqat moliyaviy ko'rsatkichlar emas, balki hayot sifati, iste'mol saviyasi, sog'liq, ta'lim va turar joy kabi muhim sohalarida ham jiddiy o'zgarishlarga olib keladi. Demak, inflyatsiya ko'lamini tushunish va uni to'g'ri boshqarish, bevosita aholi farovonligini ta'minlash vositasidir. Ushbu maqolada inflyatsiyaning mohiyati va turlari, uning real daromadlarga ta'siri, ijtimoiy oqibatlar hamda davlat siyosatining bu boradagi roli keng yoritiladi.

Iqtisodiyotni tahlil qilayotganda eng ko'p uchraydigan tushunchalardan biri bu – inflyatsiyadir. Ushbu atama o'z ildizini lotin tilidagi “inflatio” so'zidan olib, “shishish” yoki “ko'payish” degan ma'nolarni bildiradi. Amaliy jihatdan esa inflyatsiya – bu mamlakat ichida tovarlar va xizmatlar umumiy narx darajasining uzluksiz va tizimli ravishda oshib borishi jarayonidir. Bunday vaziyatda milliy valyutaning sotib olish qobiliyati pasayadi. Ya'ni, ilgari bir xil miqdordagi pulga xarid qilinadigan mahsulot yoki xizmatlar soni kamayadi. Bu holat, o'z navbatida, kundalik hayotda moliyaviy qiyinchiliklarga sabab bo'ladi. Inflyatsiya turli darajadagi ko'rinishlarda yuzaga keladi. Ularning har biri iqtisodiyotga har xil darajada ta'sir ko'rsatadi:

Silliq yoki mo'tadil inflyatsiya – bu narxlar o'sishi nisbatan sekin, ya'ni yiliga 5–10% atrofida bo'ladi. Ko'pchilik iqtisodchilar bunday inflyatsiyani zararli emas, balki iqtisodiy faollikni rag'batlantiruvchi omil sifatida ko'radi. Chunki bu holatda ishlab chiqaruvchilar ko'proq mahsulot ishlab chiqarishga intiladi, sarmoyadorlar esa faolroq harakat qiladi. Tezkor inflyatsiya – bu holatda narxlar sezilarli darajada, ya'ni yiliga 10–50% gacha ko'tariladi. Bunday vaziyatda odamlarning real daromadi jiddiy pasayadi. Ish haqi yoki pensiyalar inflyatsiya sur'atiga mos ravishda oshirilmasa, turmush darajasi keskin yomonlashadi. Bu esa aholi orasida norozilik kayfiyatining kuchayishiga olib kelishi mumkin. Giperinflyatsiya – narxlar haddan tashqari, yiliga 100% va undan yuqori darajada oshadi. Bu inflyatsiya shakli eng xavfli hisoblanadi. Tarixiy misollarga murojaat qiladigan bo'lsak, Germaniyada 1920-yillarda va Zimbabveda 2000-yillarda yuz bergan giperinflyatsiya oqibatida aholi o'z jamg'armalaridan ayrilgan, iqtisodiyot esa izdan chiqqan edi [6, 110-112].

Inflyatsiyaning yuzaga kelishiga olib keluvchi omillar ham turlicha bo'lishi mumkin. Ular quyidagicha turlarga ajratiladi:

Talab inflyatsiyasi- bu holat odatda aholining iste'molga bo'lgan talabi ishlab chiqaruvchilar taklif qilayotgan mahsulot va xizmatlar hajmidan oshib ketganida yuzaga keladi. Ya'ni, odamlar ko'proq xarid qilishni xohlashadi, ammo mahsulot miqdori cheklangan bo'ladi. Natijada narxlar ko'tariladi. Taklif inflyatsiyasi- bu shakl ishlab chiqarish jarayonidagi xarajatlarning oshishi bilan bog'liq. Masalan, xom ashyo, yoqilg'i yoki ishchi kuchi narxining ko'tarilishi mahsulot tannarxini oshiradi. Ishlab chiqaruvchilar bu oshgan xarajatlarni qoplash uchun narxlarni yuqoriga ko'tarishga majbur bo'ladi. Import inflyatsiyasi ko'pincha boshqa davlatlardan import qilinadigan mahsulotlar narxi oshgan taqdirda yuzaga keladi. Import mahsulotlari ichki bozordagi ko'plab tovarlarning narxiga ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, energetika va oziq-ovqat sohalarida importga bog'liqlik yuqori bo'lgan mamlakatlarda bu inflyatsiya shakli kuchli seziladi. Xulosa qilib aytganda, inflyatsiya bu bir xil ko'rinishda bo'lmaydi – u darajasiga va kelib chiqish sababiga ko'ra turli shakllarda namoyon bo'ladi. Har bir shakl o'ziga xos

oqibatlariga olib keladi va turli ijtimoiy qatlamlarga har xil ta'sir ko'rsatadi. Aynan shu boisdan, inflyatsiyaning mazmunini chuqur tushunish va uni har tomonlama tahlil qilish, davlat siyosatini to'g'ri belgilash uchun nihoyatda muhim hisoblanadi. Inflyatsiya nazoratsiz holga kelgan taqdirda, bu jamiyatdagi iqtisodiy muvozanatni buzishi, ijtimoiy beqarorlikka olib kelishi mumkin [5, 167-175].

Inflyatsiyaning eng muhim salbiy oqibatlaridan biri bu – aholining real daromadlari kamayishidir. Real daromad – bu nominal daromad (rasmiy maosh, pensiya, nafaqa) evaziga qancha tovar va xizmat xarid qilish mumkinligini bildiradi. Agar inflyatsiya darajasi ish haqining o'sishidan tezroq bo'lsa, bu real daromadning pasayishiga olib keladi. Masalan, ish haqi yiliga 10% oshsa, lekin inflyatsiya darajasi 15% bo'lsa, bu aholi xarid qobiliyati 5% ga kamayganini anglatadi. Shuningdek, inflyatsiya jamg'armalarning qiymatini pasaytiradi. Odamlar yillar davomida yig'gan pullari inflyatsiya tufayli o'z qiymatini yo'qotadi. Bu ayniqsa pensiya yoshidagi fuqarolar, davlat xizmatchilari va byudjet sohasida ishlaydiganlar uchun og'ir oqibatlariga olib keladi. Inflyatsiyaning real daromadlarga ta'siri turli daromad guruhlarida turlicha bo'ladi. Yuqori daromadli qatlam bu holatdan nisbatan kamroq aziyat cheksa, o'rta va past daromadli qatlamlar inflyatsiyadan bevosita zarar ko'radi. Natijada, iqtisodiy tengsizlik ortadi.

Inflyatsiya jamiyatda ijtimoiy beqarorlikka olib kelishi mumkin. Aholining kunlik ehtiyojlari – oziq-ovqat, transport, uy-joy ijarasi, dori-darmon kabi xizmatlar narxi keskin oshib ketganda, odamlar moliyaviy jihatdan bosim ostida qoladi. Bu esa ularning ruhiy va jismoniy salomatligiga ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, inflyatsiya jamiyatda norozilik kayfiyatlarini kuchaytiradi. Ish haqi, pensiya, stipendiyalar narxlarga mos ravishda oshmasa, odamlar davlat siyosatidan norozi bo'ladi, bu esa siyosiy muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, inflyatsiya ijtimoiy xizmatlar sifatiga ham ta'sir qiladi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, kommunal xizmatlar narxi oshgan sari, aholining bu xizmatlardan foydalanish imkoniyati kamayadi. Ayniqsa, kambag'al oilalarda bolalar maktabdan chiqib ketishi, sog'liqni saqlashdan voz kechishi holatlari ko'payadi. Aynan shuning uchun inflyatsiyaning ijtimoiy oqibatlari chuqur o'rganilishi va har tomonlama yondashuvni talab qiladi.

Inflyatsiyani samarali nazorat qilish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim. Markaziy banklar inflyatsiyaga qarshi kurashishda asosiy rol o'ynaydi. Ular foiz stavkalarini oshirish, pul massasini cheklash, kredit shartlarini qat'iyashtirish orqali narxlar barqarorligini saqlab qolishga harakat qiladi. Bundan tashqari, fiskal siyosat – ya'ni byudjet daromadlari va xarajatlarini muvozanatlash orqali ham inflyatsiyaga ta'sir ko'rsatish mumkin. Davlat ortiqcha xarajatlarni qisqartiradi, byudjet taqchilligini kamaytiradi va soliqlar orqali pul muomalasini nazorat qiladi. Shuningdek, ijtimoiy himoya mexanizmlari orqali inflyatsiyaning zaif qatlamlarga ta'sirini kamaytirish mumkin. Masalan, narxlar ko'tarilishi fonida pensiya va ish haqi indeksatsiyasi yo'lga qo'yiladi. Mahsulot subsidiyalari, oziq-ovqat to'plamlari, arzon uy-joy dasturlari orqali aholi ehtiyojlari qondiriladi. Davlat tomonidan ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, import o'rnini bosuvchi mahsulotlarni ishlab chiqarishni rag'batlantirish ham taklifni ko'paytirib, narxlar barqarorligiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, bozor raqobatini oshirish orqali ham inflyatsiyani jilovlash mumkin.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillardan ko'rinib turibdiki, inflyatsiya – bu oddiy iqtisodiy jarayon emas, balki keng ko'lamli ijtimoiy-iqtisodiy hodisadir. U aholining real daromadlariga, turmush tarziga, ijtimoiy tenglik va siyosiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, inflyatsiyaning uzoq muddat davom etishi jamiyatda beqarorlik muhitini yuzaga keltiradi. Shu sababli inflyatsiyani oldindan bashorat qilish, nazorat qilish, zarur choralarni ko'rish davlat va Markaziy bank zimmasiga yuklangan muhim vazifadir. Yaxshi ishlab chiqilgan pul-kredit va fiskal siyosat, aholining ijtimoiy himoyasi va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali inflyatsiyaning salbiy ta'sirini kamaytirish va aholi turmush darajasini barqarorlashtirish mumkin.

References:

1. Azimov, S. (2025, May). Inflatsiya va uning aholining xarid qobiliyatiga ta'siri: O'zbekiston misolida. In CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD (Vol. 2, No. 5, pp. 232-237).
2. Boltayeva, X. (2025). INFLATSIYA VA UNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: O'ZBEKISTON VA JAHON TAJRIBASI. Модели и методы в современной науке, 4(3), 102-107.
3. Eminjon o'g'li, E. M., Olimjon o'g'li, A. N., & Shokirjonovich, G. O. M. (2025). INFLATSIYA VA UNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 19(2), 251-256.
4. Gulboy o'g, X. U. B. (2025). INFLATSIYA VA ISHSIZLIK: ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI VA IQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(9), 122-126.
5. Rasulov, T. L. S., & Turdiyeva, N. (2025). MAMLAKATLAR KESIMIDA INFLATSIYA DARAJASINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 5(1), 167-175.
6. Raxmatullayeva, F., & Hamdamova, M. (2024). INFLATSIYA VA INFLYATSIYAGA QARSHI SIYOSATI. Молодые ученые, 2(13), 110-112.